

Mikulski, Zdzisław

Międzynarodowe Stowarzyszenie Historii Wody

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 49/2, 233-235

2004

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MIĘDZYNARODOWE STOWARZYSZENIE HISTORII WODY

Dzieje wody mają bogatą tradycję; dawniej zainteresowanie to dotyczyło wody jako żywiołu, a dziś jako niezbędnego zasobu naturalnego. Wyraziło się to szczególnie w greckiej filozofii natury, a wiązało się z pierwszą szkołą filozoficzną w Milecie położonym na wschodnim wybrzeżu Morza Egejskiego (dziś Turcja), przy ujściu rzeki Meander (obecnie Menderes). Założenie tej szkoły przypisuje się Talesowi z Miletu (624–547 p.n.e.), który uznał wodę za praszubstancję wszechrzeczy (*arche*)¹. Współczesny hydrolog (Ośrodek Zasobów, Ottawa) Asit K. Biswas w swym dziele *Historia hydrologii*² nazywa nawet Talesa „hydrologiem starożytności”, choć termin „hydrologia” pojawił się dopiero w II połowie XVII w.³ Dopiero Arystotelesowi (384–322 p.n.e.) przypisuje się uznanie 4 żywiołów: wody, powietrza, ognia i ziemi⁴.

Również w państwie rzymskim woda była wysoko ceniona, o czym świadczą akwedukty rzymskie, a w dziejach wody zapisał się przede wszystkim Marek Vitruwius Pollio (I w. p.n.e.), rzymski architekt, który w znanym dziele *De architectura libri decem*, dał osobny rozdział o wodzie⁵. Z kolei inny rzymski autor, a zarazem polityk, Sextus Julius Frontinus (40?–103 p.n.e.), kurator wodociągów (*curator aquarum*), wydał dzieło *De aquis urbis Romae*, 97–103 n.e.).

Przy tej okazji warto nadmienić, że w 1976 r. powstało w Niemczech Towarzystwo Frontinus (Frontinus-Gesellschaft), mające na celu popieranie nauki, badań i kształcenia w dziedzinie historii techniki wodociągowej oraz propagowania zdobywania zawodu w zakresie szeroko pojętej techniki wodociągów. W 1983 r. Towarzystwo przekształciło się w stowarzyszenie naukowe, którego członkami mogą być osoby lub instytucje.

Wczesna wzmianka o polskich wodach pochodzi z X w. i dotyczy ujścia Wisły. Jest to znana relacja angielskiego podróżnika Wulfstana z wyprawy do portu Prusów Truso, leżącego w delcie Wisły, odbytej na życzenie króla Alfreda⁷. Wśród późniejszych prac polskich warto też wymienić dzieło Stanisława Solskiego (1622–1701) *Architekt polski* z 1683 r., zawierające m.in. informacje o własnościach wody (zasady hydrodynamiki) oraz o budowie młynów wodnych⁸. Naszym pierwszym historykiem techniki, w tym także zagadnień wodnych, był nieoceniony bibliograf i inżynier Feliks Kucharzewski (1849–1935) i jego dzieło *Piśmiennictwo techniczne polskie* (1908, 1910, 1911)⁹. Zwięzłe dzieje hydrologii i gospodarki wodnej zawarto też w kilku pozycjach autora niniejszej notatki¹⁰.

Idea utworzenia organizacji zajmującej się dziejami wody powstała w lecie 1999 r. na konferencji „Woda w historii: perspektywy globalne” w Aberystwyth (Walia – Wielka Brytania) i tam zaproponowano nazwę Międzynarodowe Stowarzyszenie Historii Wody (International Water History Association – IWHA). Spotkanie to uznano za I Konferencję IWHA. Formalnie zostało ono założone na II Konferencji IWHA pt. „Rola wody w historii i rozwoju”, w sierpniu 2001 r.

w Bergen (Norwegia), gdzie też w tamtejszym uniwersytecie znajduje się Sekretariat Stowarzyszenia. Prezesem IWHA został Richard Coopey, profesor historii Uniwersytetu w Aberystwyth, sekretarzem zaś Terje Twedt, profesor i dyrektor naukowy Ośrodka Studiów Rozwoju Uniwersytetu w Bergen. Przyjęto wówczas, że IWHA jest interdyscyplinarnym stowarzyszeniem historycznym mającym na celu rozpowszechnianie wiedzy o historii zarządzania i wykorzystanie zasobów wód słodkich na świecie, a celem IWHA jest:

- rozpowszechnianie i popieranie wiedzy o historii stosunków między wodą a ludzkością oraz badań w tej dziedzinie;
- popieranie ściślejszych związków pomiędzy osobami zajmującymi się historią wody, a specjalistami od gospodarki wodnej, inżynierami, uczonymi, planistami i innymi osobami czynnymi w tej dziedzinie.
- rozpowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o roli wody w historii świata i popieranie społecznego uczestnictwa w rozwiązywaniu zagadnień związanych z zasobami wodnymi;
- podejmowanie innych działań uznanych przez Stowarzyszenie za popierające jego cele.

Historia wody jest ważna dla wielu dziedzin, w tym także dla historii ekonomicznej, przemysłowej i politycznej, historii nauki i medycyny, techniki, rozwoju nauk o środowisku i geografii. Historia wykorzystania zasobów wodnych może być zagadnieniem głęboko politycznym. Spory o zarządzanie i wykorzystywanie zasobów wodnych zdarzały się często w historii i zdarzają się wciąż, przekraczając miejscowe, instytucjonalne i międzynarodowe granice. Cele i ideologie ludzi kierujących zarządzaniem zasobami wodnymi są często złożone i kontrowersyjne. Mając to wszystko na uwadze IWHA zamierza stać się forum do jak najszerzej dyskusji wolnej od wpływów i kontroli politycznych lub instytucjonalnych. Uznano także konieczność ściślejszego związania działań IWHA z powstałym w 1997 r. Światowym Forum Wodnym (World Water Forum – WWF), stanowiącym spotkania Światowej Rady Wodnej (World Water Council – WWC), utworzonej w czerwcu 1996 r. przez 10 organizacji światowych, a stanowiącej „neutralne, apolityczne, niezależne i nie prowadzące działalności gospodarczej forum, które zajmuje się sprawami dotyczącymi gospodarowania zasobami wodnymi w skali globalnej”¹¹.

W czerwcu 2003 r. odbyło się w Japonii trzecie spotkanie Światowego Forum Wodnego. Jako integralną część przygotowań do spotkania, w celu rozszerzenia zbierania informacji i dyskusji. IWHA stworzyło kilka grup dyskusyjnych na swej witrynie internetowej (<http://www.iwha.net>), m.in. grupę „woda: lekcje z historii” – na witrynie internetowej Wirtualnego Forum Wodnego. Szczegóły o witrynie i program dźwiękowy o wodzie są obecnie nadawane w programie „Raport o Ziemi” na BBC World. Grupa dyskusyjna jest zarządzana przez IWHA i IHP (Międzynarodowy Program Hydrologiczny UNESCO). Także na spotkaniu WWF w Japonii wspólną decyzję zorganizowania sesji nt. historii wody podjęła IWHA i ICID (Międzynarodowa Komisja Nawodnień i Odwodnień).

III Konferencja IWHA odbyła się w Aleksandrii (Egipt) 10–15 XII 2003 r. z nader bogatym porządkiem obrad: A. „Idea wody”, B. „Historia wody: nauka i technika”, C. „Historia wody: prawo, ekonomia, polityka”, D. „Gospodarka wodna w dorzeczu Nilu”. W każdym z tematów wygłoszono po kilkanaście do dwudziestukilku referatów z różnych krajów świata. Niestety nie dopisały kraje Europy Środkowej i Wschodniej, w tym i Polska. Teksty referatów mają się ukazać drukiem w jesieni 2004 r.

Kolejne posiedzenia IWHA przewidziane są co dwa lata. Postaramy się informować na bieżąco o działalności Stowarzyszenia.

Przypisy

¹ J. G a j d a : *Woda w najdawniejszej greckiej myśli filozoficznej*. „Przegląd Geofizyczny” 1992 T. 37 z. 1–2 s. 67–76.

² A.K. B i s w a s : *History of hydrology*. North-Holland Publ. Co. 1970, 1972 (dodruk), oraz tłumaczenie polskie: *Historia hydrologii*. Warszawa 1978 Państwowe Wydawnictwo Naukowe (uzup. Z. M i k u l s k i : *Zarys historii hydrologii na ziemiach polskich*, rozdz. 14).

³ Z. M i k u l s k i : *Systematyka i definicje nauk o wodzie (w ujęciu historycznym)*. „Zeszyty Terminologiczne” Seria: Nauki o Ziemi z. 1. Warszawa 1998 Towarzystwo Naukowe Warszawskie.

⁴ J. G a j d a , *dz.cyt.*

⁵ Wydanie polskie tłum. K. K u m a n i e c k i , wstęp P. B i e g a Ń s k i . Warszawa 1956 PWN; ostatnio ukazało się nowe wydanie.

⁶ Polskie wydanie: tłum. i wstęp C. K u n d e r e w i c z : „Prace Zakł. Arch. i Ant.” IHKM z. 19 1961.

⁷ G. L a b u d a : *Źródła, sagi i legendy do najdawniejszych dziejów Polski*. Warszawa 1960 PWN oraz Z. M i k u l s k i : *Zarys hydrografii Polski*. Warszawa 1963 PWN (wyd. 2 1965).

⁸ Z. M i k u l s k i : *Zarys historii hydrologii na ziemiach polskich*. W: A.K. B i s w a s : *Historia hydrologii*. Warszawa 1978 PWN.

⁹ J. P i ł a t o w i c z : *Feliks Kucharzewski (1849–1935) historyk techniki*. Warszawa 1998 Towarzystwo Naukowe Warszawskie – Polskie Towarzystwo Historii Techniki.

¹⁰ Z. M i k u l s k i : *Zarys historii hydrologii, dz.cyt.* oraz *Gospodarka wodna*. W: *Historia Nauki Polskiej wiek XX – Nauki o Ziemi*. Warszawa 1995 Instytut Historii Nauki PAN.

¹¹ J. K i n d l e r : *Międzynarodowe inicjatywy ostatnich lat w dziedzinie gospodarki wodnej*. „Gosp. Wodna” z. 3, 1998.

Zdzisław Mikulski
Warszawa